

Hvorfor nu tale om curriculum?

Curriculum er et begreb som man kun i begrænset omfang bruger på dansk for at beskrive uddannelser. Med dette nummer af Sprogforum ønsker vi at bidrage til at begrebet i højere grad vinder indpas i dansk sprogbrug, da det efter vores mening er med til at præcisere hvad der former vores uddannelser på alle niveauer. Når der laves statslige læreplaner for børnehaver, er det fx fordi staten Danmark vil danne og uddanne børn til *noget* frem for *noget andet*, og ligeså i grundskolen, i ungdomsuddannelserne, på de mellemlange videregående uddannelser og de videregående uddannelser. Det er dette *noget* som begrebet curriculum berører.

Begrebet er komplekst – se fx William Pinars over 1000 siders værk om curriculum (Pinar m.fl. 2002) – og i denne artikel kan vi derfor blot løfte en flig af de centrale udfordringer inden for den del af curriculumstudier som har fokus på undervisning i fremmedsprog og andetsprog. Vi vil præsentere tre curriculære problemstillinger.



ANNE HOLMEN

Professor, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole
anho@dpu.dk



BERGTHÓRA KRISTJÁNSDÓTTIR

Lektor, UCC og post doc.,
Danmarks Pædagogiske Universitetsskole
bsk@ucc.dk og bekr@dpu.dk



KAREN LUND

Lektor, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole
karlund@dpu.dk

1. Curriculum overordnede formål

Et curriculært kernespørgsmål er hvordan samfundet kan danne og uddanne sine borgere til fremtidig samfundsdeltagelse til gavn for såvel den enkelte som for lokale og globale samfund. Til at illustrere denne problemstilling har vi valgt at genfortælle et folkeeventyr om sabeltigieren som curriculum, der er skrevet i 1939 af J.A. Peddiwell (Benjamin 1982). Forfatterens ærinde er at spørge: Hvorfor skal børn i skolen lære at bekæmpe sabeltigiere når dyret for længe er uddødt?

2. Udformning af curriculum

Den anden curriculære problemstilling omhandler udformningen af curriculum. Vi sætter her fokus på hvordan dokumenter om uddannelse konstrueres for børn, unge og voksne. Der vedtages love i folketinget om undervisning i og på sprog, som afføder forskellige følgetekster der begrebsliggøres på forskellig vis. I dette nummer af Sprogforum præsenteres læseren således for en bred vifte af curriculære begreber. Nedenstående viser nogle eksempler:

Curriculumbegreber

CKF – Slutmål – Bekendtgørelse – Almen sprogforståelse –
Fremmedsprog – 2. fremmedsprog – Stx undervisningsvejledning
– Læseplan – Formål – Gymnasieloven – Fagbilag – Fortsættersprog
– Organisatorisk vejledning – B-niveau – Betænkning over forslag
til folketingsbeslutning – Trimål – HF-loven – Forslag til lov om
ændring af lov om folkeskolen – Faghæfte – Sprog og sprogbrug –
Klare mål – Identitet – Fælles mål – Kernestof – Læreplan –
Supplerende stof – Hverdagsdansk – Integrationsloven.

Vi har sat os for at vise at curriculære dokumenter indgår i et teksthierarki som betyder tilvalg af *noget*, og fravalg af *noget andet*. Man kan tale om dokumenterne som genrer, der har forskellige funktioner og status i et hierarki.

3. Curriculum indhold

Den tredje problemstilling vi vil rejse i denne artikel, berører hvilke betydninger der skabes på forskellige niveauer af teksthierarkiet. Hvad betyder det fx når der i en lovtekst står at et sprog skal læres i »et fornødent omfang«, eller når der i en formålsparagraf står at »eleverne skal kunne anvende sprog som kulturteknik i forskellige sammenhænge«? Kan man forvente at bestemmelser udfoldes i følgeteksterne? Er der med andre ord overensstemmelse mellem dannelses-, kultur- og sprogsyn i de forskellige curriculære tekster? I flere

af artiklerne i dette nummer indgår eksempler på at dannelse, kultur og sprog ikke behandles ens i de forskellige tekster der omhandler samme uddannelse.

Afslutningsvis dykker vi ned i en bestemt genre, nemlig den prøve som man skal bestå for at opnå dansk statsborgerskab. De spørgsmål som stilles i prøven, kan give anledning til overvejelser om hvorvidt prøven har karakter af et sabeltigercurriculum. Det vil vi overlade til læseren at vurdere. Prøven er for os et godt eksempel på at det er vigtigt at holde et vågent øje med de curriculære bestemmelser, dvs. hvem de er rettet imod, med hvilket indhold, med hvilke begrundelser og hvilke konsekvenser de har.

1. Curriculum overordnede formål: Sabeltigercurriculum

Som det fremgår af efterfølgende historie om et sabeltigercurriculum er den en satire over det faktum at curriculumforfattere ofte er bagudskuende og ikke evner at adaptere samfundsskabte ændringer fremadrettet i uddannelserne.

Engang for rigtig mange år siden levede der en mand man kaldte for Nye-næve-hammer-smed, herefter kaldt for Nye-næve. Han var kendt som en nytænkende opfinder og iværksætter som blandt andet opfandt en ny type hammer til gavn for sin slægt. Mest kendt er han dog for at være den første til at finde på en uddannelse som kunne forberede hans børn på deres fremtid.

Det hele begyndte med at han iagttog sine børn mens de legede. De legede med ben, drivtømmer og sten. Legen havde ikke andet sigte end at more dem. Nye-næve sammenlignede deres leg med de voksnes arbejde med at sørge for føde, husly og tøj og forebygge de farer der lurede. Hvad nu hvis jeg kunne lære dem noget som kunne forberede dem til deres voksenliv: at sørge for føde, husly, tøj og forebygge farer der lurer, tænkte Nye-næve. Så vil deres voksenliv blive meget lettere og mere udbytterigt. Nye-næve besluttede derfor at opstille mål for børnenes undervisning, og siden bestemte han indholdet og undervisningsmidlerne. Det afgørende spørgsmål var hvad hans slægt aktuelt havde behov for for at overleve.

For det første var det vigtigt at kunne fange fisk. Folkene fangede nemlig fisk i åen ved at gribe dem med de bare næver. Det var ikke nemt, så derfor var der helt sikkert meget man skulle lære for at opnå gode færdigheder i den disciplin. Nye-næves første fag blev derfor »at fange fisk med de bare næver«.

Dernæst var der de små heste som folk fangede for at få kød og skind til tøj. De blev slået ihjel med køller. Der var meget børnene

måtte lære for at blive gode hestedræbere. Det blev derfor Nye-næves fag nummer to.

Sidst, men ikke mindst måtte børnene kunne forsvare sig og sine over for sabeltigere. Sabeltighederne blev jaget væk fra bostederne og vandreserverne med fakler; det samme gjorde man på rejser og ved fangst. Denne færdighed blev derfor det tredje fag.

Nye-næve begyndte nu på systematisk vis at lære sine børn disse tre fag. Børnene kunne rigtig godt lide at tage rundt med deres far og lære nyttige færdigheder frem for kun at lege med sten og drivtømmer som tidsfordriv. Da Nye-næves børn voksede op, viste det sig tydeligt at de var bedre forberedt på at imødekomme voksenlivets udfordringer end børn fra de andre klaner som ikke havde fået nogen uddannelse i de tre fag.

De andre fædre blev derfor inspireret af Nye-næves curriculum og begyndte at undervise deres børn i de tre fag i hans curriculum. Som tiden gik, blev man mere og mere overbevist om at fiskeri med bare næver, hestenedslagtning med køller og beskyttelse mod sabeltigere med fakler var fundamentet for en solid uddannelse.

Det skal dog siges at mange var imod uddannelse af religiøse grunde. De argumenterede for at hvis børn skulle kunne fange fisk med bare næver, dræbe heste med køller og beskytte sig mod sabeltigere med fakler, inden de blev voksne, ville Den Almægtige på forhånd have udstyret dem med disse færdigheder. De mente at Nye-næve forsøgte at foregribe Den Almægtiges vilje ved at ville forandre den menneskelige natur. Nye-næve forsvarede sin sag på høflig vis ved at fremføre at Den Almægtige havde udstyret børn med evnen og viljen til at tilegne sig nye færdigheder. Derfor ville det være forkert ikke at sørge for at de fik lejlighed til at lære.

Nye-næves argumenter var overbevisende, og derefter gik uddannelsen godt. Sådan var det fortsat til evig tid med at fange fisk med de bare næver, med at slagte heste med køller og med at beskytte sig mod sabeltigere med fakler, hvis ikke omgivelserne havde ændret sig. Ændringerne betød nye livsbetingelser som skabte utryghed og uforudsete opgaver for folkene. Vejret blev koldt, og jøklen (gletsjeren) kom nærmere og nærmere dalen hvor folkene boede. I det klare vand, hvorfra man før kunne fange fisk med de bare næver, kunne man ikke længere se fiskene fordi vandet blev mere og mere grumset. Hestene flygtede længere sydpå hvor det var varmere. I stedet kom der små antiloper som var så kvikke og hurtige i deres bevægelser at det blev aldeles umuligt at slå dem ihjel med køller. Sabeltighederne kunne ikke som hestene finde ud af at flytte sig til varmere omgivelser, og de fleste døde af lungebetændelse i løbet af kort

tid, og efterhånden døde arten ud. I stedet for hestene kom der langt farligere dyr der strejfede rundt både nat og dag. Det var bjørne, der ikke var bange for ild.

Dermed havde alle tre fag mistet deres nytteværdi. Men ikke desto mindre anså folkene dem fortsat for at være fundamentet for børnenes uddannelse. Folkene oplevede nu svære tider. Der var ingen fisk, intet kød, intet skind, og de farlige bjørne lurede lige om hjørnet. Det nyttede ikke at folk var gode til at fange fisk med de bare næver, slå heste ihjel med køller og svinge med fakler. Det kunne ikke forhindre at folk var sultne, frøs og var bange for deres liv.

Heldigvis var der stadig folk der slægtede Nye-næve på og som var innovative iværksættere. En af dem fandt fx på at lave et groft net af fine bløde grene som han kunne fange flere fisk med end de bedste fiskefangere nogen sinde havde kunnet med deres bare næver. En anden ung mand havde gentagne gange forgæves forsøgt at fange en antilope med en kølle, men da han fandt på at lave en løkke til at fange dem med, gik det som en leg. Det gik så godt at folk igen havde kød nok at spise og skind til tøj. En tredje forsøgte sig målrettet med at fange de bjørne der truede folket. Til sidst fandt han på at grave store grøfter som han dækkede med drivtømmer og blade. Det fik bjørnene til at falde ned i fælderne.

En skønne dag da alle havde travlt med deres arbejde, var der en af mændene der sagde: Nu er det en kendsgerning at arbejdet med at lave net, løkker og fælder er nødvendige kundskabs- og færdighedsområder som alle har behov for at lære i det moderne samfund. Hvordan kan det være at man ikke underviser i dem i skolen?

De gamle mænd svarede: Det tager så lang tid at lære de traditionelle fag at det er helt omsonst at tilføje nye fag. Det er mere oplagt at styrke de gode dyder fra de gamle fag. Det er forfærdeligt at se hvordan de færdiguddannede unge kommer ud af skolen uden at kunne svinge med en hestedræberkølle eller fange fisk med de bare næver. Og det er som om lærerne ikke viser en oprigtig interesse i at lære deres elever at jage sabeltigere bort med ild. Sådan var det ikke da vi var børn.

Men hvorfor skal man undervise i disse fag, når nytteværdien af dem ikke længere er til stede? spurgte kritikerne stædigt. De gamle mænd smilede overbærende over denne misforståelse og sagde: Vi underviser i de traditionelle fag for at træne tænkning og færdigheder som fundament for almendannelse, som noget man kan have nytte af uanset hvad der måtte vente én senere i livet. Alle nikkede samtykkende undtagen én progressiv i gruppen, der tillod sig at sige: Kan vi ikke eksperimentere med nye fag? Kunne nye fag ikke

også have en pædagogisk værdi? Antilopeløkker og arbejdet med at lave net kunne vel også blive et fundament for almindannelsen og således være et kundskabs- og færdighedsområde som har nytte-værdi?

Men nu havde de gamle mænd mistet tålmodigheden. Enhver der har fået almen dannelse gennem uddannelse, vil vide at god klassisk uddannelse er eviggyldig. Den mister ikke sin værdi, selv om samfundet ændrer sig, og sabeltigercurriculet er netop kernen i en sådan uddannelse.

2. Udformning af curriculum

Vi var indledningsvis inde på at love der vedtages i folketetinget afføder følgetekster der er underlagte faste mønstre, eller rettere konstrueres de som forskellige tekstgenrer. Vi vil efterfølgende give nogle eksempler på udformning af curriculum. Vi tager udgangspunkt i de gymnasiale uddannelser, og endvidere vil vi vise hvordan folkeskolens undervisning i tysk og dansk som andetsprog beskrives.

Nogle følgetekster har karakter af bindende genrer; fx afføder en lov en bekendtgørelse, som foreskriver hvordan den pågældende lov skal effektueres i praksis i forhold til forskellige modtagere. Til bekendtgørelser hører der endnu andre genrer: læseplaner, læreplaner, undervisningsvejledninger osv.

Curriculum i det almene gymnasium

Der er ifølge loven fire forskellige eksamener der fører frem til studentereksamen. De benævnes: STX, HHX, HTX og HF. De fire forskellige former har fire forskellige love og fem forskellige bekendtgørelser, idet hf-eksamen har to bekendtgørelser; et toårigt forløb og enkeltfagsundervisning for voksne. Der skelnes imellem to forskellige slags bekendtgørelser: uddannelsesbekendtgørelser og (øvrige) bekendtgørelser.

Uddannelsesbekendtgørelser redegør for uddannelsens formål, struktur, styring, m.v. for fagene, herunder sprogfagene. Til uddannelsesbekendtgørelserne hører læreplaner for de enkelte fag. Læreplanen som kaldes for »bilag« eller »fagbilag«, er på ca. fire sider med en fast disposition der indeholder følgende kategorier: identitet, formål, faglige mål, fagligt indhold, kernestof, supplerende stof, tilrettelæggelse og evaluering. Til læreplanen eller fagbilagene hører der vejledninger med didaktiske og pædagogiske overvejelser om undervisningens gennemførelse. Der er således tale om curriculum på fire forskellige niveauer:

De gymnasiale uddannelser

Curriculumniveau 1	Lovtekst
Curriculumniveau 2	Bekendtgørelser
Curriculumniveau 3	Læreplaner (otte kategorier)
Curriculumniveau 4	Undervisningsvejledninger

Inden for sprogfagene i de gymnasiale uddannelser skelnes der mellem hhv. begynder- og fortsættersprog på A-niveau, begynder- og fortsættersprog på B-niveau og fortsættersprog C-niveau.

Men denne ensartede A-, B-, C-opdeling på tværs af de forskellige sprogfag, dækker i virkeligheden over en række helt afgørende forskelle: For eksempel er det ikke lige meget om man har fortsættersprog eller begynderprog på A-niveau; i faget engelsk indebærer et A-niveau fx at man slutter med at have haft 9-10 års undervisning, mens man med faget spansk på A-niveau kun vil have haft tre års undervisning. At man har haft et sprog på A-niveau, signalerer således langt fra hvilke kommunikative slutkompetencer man har.

B-niveauet er heller ikke garant for sammenlignelige kompetencer på tværs af sprogfagene: I engelsk vil man fx skulle til både mundtlig og skriftlig eksamen, mens man i tysk kun skal til mundtlig eksamen.

Det er heller ikke lige meget om et fag er obligatorisk eller valgfrit; fx er engelsk obligatorisk i alle fire uddannelser, mens eleverne frit kan afgøre om de vil have tysk, fransk, spansk, italiensk eller russisk som deres 2. fremmedsprog.

Det er endvidere ikke længere obligatorisk for eleverne at vælge et 3. fremmedsprog, hvilket har som konsekvens at antallet af studenter med tre fremmedsprog er faldet fra ca. 40 % før gymnasie-reformen i 2005 til ca. 6 % i dag. Endelig er der nogle sprog som kun kan vælges som 3. fremmedsprog; fx tyrkisk, arabisk og kinesisk.

Som en sidste curriculær undren må man konstatere at man hverken kan vælge grønlandsk eller færøsk – til trods for at begge sprog indgår i Rigsfællesskabet.

Tysk og dansk som andetsprog i folkeskolen

Efterfølgende vil vi give et eksempel på to sprogfag i folkeskolen der er vilkårligt valgt, nemlig tysk og dansk som andetsprog. Blandt sprogfagene er der lovhjemmel i folkeskoleloven for undervisning i tysk og dansk som andetsprog. Ligesom det er tilfældet for gymnasieundervisningen i tysk, er der også forskellige betegnelser for tysk i folkeskolen. Der skelnes imellem tysk som tilbudsfag (§ 5, stk. 3) og tysk som valgfag (§ 9, stk. 2). Fagene tysk og fransk indgår i et

indbyrdes konkurrerende forhold, idet fransk kan tilbydes som tilbudsfag i stedet for tysk, og i den situation kan tysk så tilbydes som valgfag. Dansk som andetsprog tilbydes i henhold til folkeskolelovens § 5, stk. 7 og 8. I stykke 7 foreskrives undervisning »i et fornødent omfang«, og i stykke 8 ækvivaleres »et ikke uvæsentligt behov for sprogstøtte« med hjemmel til at skoleplacere elever på andre skoler end deres distriktsskoler.

For både tysk og dansk som andetsprog findes der bekendtgørelser der er forskellige i deres indhold. Tysk er omfattet af en prøvebekendtgørelse, mens der ifølge loven ikke kan aflægges en prøve i dansk som andetsprog. Begge fag er nævnt i en bekendtgørelse der foreskriver formål, slutmål og trinmål på udvalgte klassetrin. En væsentlig curriculær forskel på disse to sprogfag er imidlertid at tysk som både tilbudsfag og valgfag er underlagt krav til kommunerne om et minimumstimetotal, mens der ikke stilles et tilsvarende krav om minimumstimetotal til dansk som andetsprog. I praksis betyder det at tosprogede elever kun får begrænset undervisning i dansk som andetsprog. Efter endt undervisning i 9. klasse skal elever have modtaget minimum 330 undervisningstimer i tysk som tilbudsfag (7.-9. klasse) og minimum 120 timer hvis de har fået tyskundervisningen som valgfag.

For undervisningsbestemmelserne i dansk som andetsprog findes der til gengæld en genre der ikke findes for tysk, nemlig en organisatorisk vejledning, som foruden at dække dansk som andetsprog også er vejledning for fx specialundervisning af tosprogede og samarbejdet mellem skole og hjem. Både tysk og dansk som andetsprog har en pædagogisk vejledning. Fælles mål II, med fem tekstkategorier: formål, slutmål, trinmål og læseplan der alle er forpligtende bestemmelser for kommunerne, og den femte, som er en pædagogisk vejledning.

Nedenstående skema viser forskelle og ligheder i folkeskolen for hhv. tysk og dansk som andetsprog:

Folkeskolen

	<i>Tysk</i>	<i>Dansk som andetsprog</i>
Curriculumniveau 1	Lovtekst	Lovtekst
Curriculumniveau 2	Bekendtgørelser	Bekendtgørelser
Curriculumniveau 3	(–)	Organisatorisk vejledning
Curriculumniveau 4	Pædagogisk vejledning	Pædagogisk vejledning

Denne korte gennemgang af curriculumudformning for to sprogfag i folkeskolen demonstrerer hvor forskellige valg der er truffet mht. fx timetildeling og prøvebestemmelserne, og hvordan elever-

nes færdighedsniveau i dansk som andetsprog kan afgøre placering af dem på andre skoler end distriktsskolerne. For at finde svar på hvad der ligger bag sådanne forskelle vil det være hensigtsmæssigt at vende blikket fra curriculumniveauer til curriculumindhold.

3. Curriculumns indhold

Man kan definere curriculum som en slags systematisering af hvad kommende generationer vurderes at have behov for at lære gennem uddannelse. Det er ret banalt at uddannelserne kan beskrives inden for rammerne af mål, indhold, organisering og evaluering. Det er mere kompliceret at dokumentere eventuelle skjulte mål med uddannelserne.

Som læserne af dette temanummer af Sprogforum vil erfare, har artikelforfatterne stillet en række spørgsmål til sprogfagene, fx om deres dannelses- og kultursyn, om historisk udvikling over tid og om hvad der er curriculumanliggender, hvad der holdes uden for curriculum, og med hvilken begrundelse. En kendt amerikansk curriculumforsker, Eisner (1994), gør opmærksom på at det der fravælges i curriculum, ikke er en neutral stemme, men en del af curriculum. Han bruger betegnelsen »null curriculum«. Man kan fx tale om forskelsbehandling affødt af curriculum når der ifølge folkeskoleloven (§ 5, stk. 7) tilbydes statsstøttet modersmålsundervisning til elever der har deres familiære baggrund i et EU- eller et EØS-land, mens andre flersprogede elever ikke kan modtage en sådan undervisning. Pointen er at kun den første gruppe nævnes eksplicit i lovteksten om modersmålsundervisning mens den anden er fraværende.

Et andet eksempel kan ses i de tre fremmedsprogsfag i folkeskolen. I Fælles Mål II opstilles en række slutmål for fagene under de fire overskrifter: kommunikative færdigheder, sprog og sprogbrug, sprogtilegnelse og kultur- og samfundsforhold. Alle slutmålene indgår i den beskrivelse af undervisningens indhold som man kan finde i den lærerhenvendte undervisningsvejledning, og de kan også ses i de vejledende tekster om evaluering i fagene som ligger på skolestyrelsens hjemmeside. Heraf fremgår det at sproglæreren skal arbejde med såvel et bredt kommunikativt sprogsyn som med elevernes bevidsthed om sprog og sprogtilegnelse samt med deres viden om fx »geografi og historie og levevilkår, værdier og normer i tysktalende/fransktalende lande«. Desuden skal eleverne kunne sammenligne fremmedsproget med andre sprog og »udnytte de mange muligheder, der er for at anvende engelsk/tysk/fransk uden for skolen«. I de vejledende tekster om evaluering understreges betydningen af den løbende evaluering som virker tilbage på

undervisningen og dens tilrettelæggelse. Men i de tekster som er bindende for evalueringen af elevernes fremmedsprogskundskaber, er det kun dele af slutmålene der indgår. Ud over de kommunikative færdigheder som prøves i mundtlig engelsk, tysk og fransk og i skriftlig engelsk, er der tale om slutmålet »kendskab til kultur og samfundsforhold«. Sprogsammenligningen, den kulturelle komparation, indsigten i egen sprogtilegnelsesproces og i muligheder for at bruge sproget uden for skolen nævnes derimod ikke i prøvebekendtgørelsen (nr. 749 af 13. juli 2009). Endnu mere begrænset fremstår den nationale prøve i engelsk (til 7. klasse), idet de tre profilområder der indgår i testen, er læsning, ordforråd og sprog/sprogbrug. På grund af de nationale prøvers binding til adaptive test på computere uden at man som prøveudformer har kunnet stille krav om installeret lydkort i skolernes computere, har det ikke været muligt at inddrage mundtlig engelsk, og bortset fra læseprøven er der fokus på sprog betragtet som system, og dermed sprogfærdighed som regelbeherskelse. Der er således et misforhold mellem på den ene side det brede sprog-, kultur- og dannelsessyn der udtrykkes i de vejledende tekster (og i fagenes slutmål), og på den anden side prøvebestemmelsernes stærkt reducerede syn på samme.

Danskuddannelsesloven for voksne indvandrere – et curriculum der tjener flere herrer

I danskuddannelsernes curriculum for voksne indvandrere kan der bl.a. peges på en særlig problemstilling som ikke eksisterer inden for andre uddannelsesinstitutioner, uddannelser og fag – i det mindste ikke ekspliciteret i samme grad som vi ser det her. Dette curriculum tjener nemlig mindst to herrer.

Bekendtgørelse af lov om danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl. som trådte i kraft i januar 2004, er den ene herre, ifølge hvilken »Formålet med uddannelse i dansk som andetsprog ... er at bidrage til, at voksne udlændinge med udgangspunkt i deres individuelle forudsætninger og integrationsmål opnår nødvendige dansksproglige kompetencer og viden om kultur- og samfundsforhold i Danmark, så de kan blive deltagende og ydende medborgere på lige fod med samfundets øvrige borgere.« (jf. § 1). Danskuddannelsen skal endvidere, jf. § 1, stk. 2, »bidrage til, at voksne udlændinge så hurtigt som muligt efter at have fået opholdstilladelse i Danmark tilegner sig færdigheder i at forstå og anvende det danske sprog og opnå kendskab til det danske arbejdsmarked, så de herved får mulighed for at komme i beskæftigelse og bliver i stand til at forsørge sig selv. Jf § 1, stk. 3 skal danskuddannelse endvidere »fremme voksne udlændinges aktive brug af det danske sprog samt

bidrage til, at de opnår almene kundskaber og færdigheder, som er relevante i forhold til arbejde og uddannelse samt livet som medborger i et demokratisk samfund.«

Relevante og ambitiøse mål der skal sikre at udlændinge får bedst mulige sprogkompetencer og viden til at klare sig som indvandrere i Danmark. Danskuddannelsen er endvidere vederlagsfri for udlændinge der er omfattet af integrationsloven (jf. § 14), og den giver adgang til at følge undervisning i 3 år i et omfang svarende til 1,2 års fuldtidsarbejde (ca. 2000 timer), hvilket i en europæisk sammenhæng slet ikke er så dårligt.¹

Danskuddannelsen indeholder både undervisning i dansk sprog og kultur- og samfundsforhold i Danmark, og der kan indgå praktik i privat eller offentlig virksomhed. Uddannelsestilbuddet omfatter en af følgende tre danskuddannelser (DU): DU 1, DU 2 og DU 3 (jf. § 3).

DU 1 tilrettelægges for kursister med ingen eller ringe skolebaggrund som ikke har lært at læse og skrive på deres modersmål; DU 2 er for kursister som normalt har en kort skole- og uddannelsesbaggrund fra hjemlandet og må forventes at have en forholdsvis langsom indlæring af dansk som andetsprog, og DU 3 er for kursister som normalt har en mellemlang eller lang skole- og uddannelsesbaggrund fra hjemlandet, og som derfor forventes at have en forholdsvis hurtig indlæring af dansk som andetsprog.

DU 1 afsluttes med Prøve i Dansk 1 (PD 1), og målsætningen er sproglige kompetencer der bl.a. kan give adgang til ufaglært arbejde. DU 2 afsluttes med Prøve i Dansk 2 (PD 2), hvor PD 2 afspejler sproglige kompetencer der sætter deltagerne i stand til at følge nogle af de ikke allermest sprogtunge AMU-kurser. DU 3 afsluttes med prøver på to niveauer, henholdsvis Prøve i Dansk 3 (PD 3) og Studieprøven². Målsætningen med PD 3 er, at kursisterne har sproglige kompetencer i et omfang der vil sætte dem i stand til fx at følge en erhvervsfaglig uddannelse inden for teknisk retning, handel eller social- og sundhedsuddannelserne, mens målsætningen for Studieprøven er danskkompetencer til de videregående uddannelser.

Alt i alt er der således tale om en lovtekst med et curriculum der jf. bl.a. § 1 har inklusion og integration i Danmark som sin målsætning.

Den anden herre

Fremmedfjendske politiske partier og partier der støtter sig til sådanne i det parlamentariske grundlag, bruger imidlertid samme danskuddannelseslov og dens prøver som afsæt for politiske tiltag der har de stik modsatte formål. Og her er ingen skjulte dagsordener.

Siden Danskuddannelsesloven trådte i kraft i 2003, har den været anvendt til ekstracurriculære politiske formål. Inden for afgørende felter i forbindelse med indvandrernes rettigheder til at blive i Danmark har regeringen med dens støtteparti løbende øget kravene ved at skruer på sprogkravene inden for et curriculum som var målsat til at give indvandrere bedre muligheder for at opnå sproglige kompetencer med henblik på inklusion i det danske samfund:

I 2003 lovgav man at retten til statsborgerskab krævede minimum PD 2. I 2005 blev kravet til at opnå statsborgerskab skærpet til PD 3, og fra 2007 var det ikke længere tilstrækkeligt at have bestået PD 3 – man skulle også bestå en vidensprøve: Indfødsretsprøven. I 2008 blev kravene yderligere skærpet: det var herefter ikke længere tilstrækkeligt at have bestået PD 3 med karakteren 02, man skulle klare den med karakteren 4, og i samme omgang blev kravene til indfødsretsprøven også skærpet.

Parallelt hermed er kravene til at opnå permanent opholdstilladelse løbende blevet strammere. Som sidste skud på stammen er det nu ikke længere tilstrækkeligt at have bestået PD 1. Der stilles per august 2010 ud over krav om bl.a. minimum 2½ års ordinær beskæftigelse også krav om bestået PD 2. Hermed er det endegyldigt slut med at indvandrere med afsluttet PD 1 kan få permanent ophold.

Den brug som det politiske system gør af danskuddannelsesloven, bevirker således at indvandrere som ikke er alfabetiseret, udelukkes fra både at opnå permanent opholdstilladelse og statsborgerskab, og indvandrere med kortere skole- og uddannelsesbaggrund udelukkes fra at opnå statsborgerskab. Gad vide om det ud over at være etisk anstødeligt og kontraproduktivt i forhold til at få folk til at føle sig hjemme og godt tilpas i dette land, holder for en nærmere undersøgelse ved den europæiske menneskerettighedsdomstol?

Blandt de 26 nationer der er medlem af ALTE (Association of Language Testers in Europe), ligger Danmark på en klar førsteplads mht. til politisk restriktiv anvendelse af lovgivning vedrørende undervisning i de nationale sprog som andetsprog. Oven i alt dette er der fra de samme politiske partier endnu to prøvekrav på vej der skal forhindre udlændinges indvandring til Danmark: En integrationstest som udlændinge skal have bestået inden de kan blive familiesammenført, dels gennem en prøve i basale danskkompetencer (på A1 minus niveau jf. CEFR) og dels som en vidensprøve om det danske samfund og dets værdier. Forventet ikrafttræden er sommeren 2010.

Et danskuddannelsescurriculum bliver således for en stor gruppe indvandrere det modsatte af det som det var tiltænkt, nemlig et effektivt eksklusionsinstrument – om ikke direkte til at smide folk ud af landet, så dog til at markere at man fra det danske politiske

systems side ikke er villig til at give mennesker der i øvrigt passer deres arbejde og betaler deres skat, de endelige bl.a. demokratiske muligheder for at få lov til også at føle at de hører til.

Det er i øvrigt interessant at bemærke hvordan de samme politiske partier der med den ene hånd forsøger at holde folk ude, med den anden samtidig kræver at udlændinge skriver under på en integrationskontrakt og en integrationserklæring om at man vil gøre »en indsats for at blive integreret som en deltagende og ydende medborger på lige fod med andre borgere«. Eller måske falder det faktisk meget godt i tråd med den øvrige politik? Skruen får lige et ekstra drej.

En tredje herre – modultest og taxameterstyring

En tredje konkurrerende herre i dette curriculum, som i så mange andre, er økonomien. Fem taxameterudløsende modultest på hver af de tre uddannelser underminerer gradvis den overordnede målsætning om at indvandrere skal opnå velfungerende sprogkompetencer der sætter dem i stand til at klare sig på arbejdsmarkedet og generelt i det danske samfund. Taxameterstyringen sætter pres på skolernes økonomi og dermed på kursisternes gennemløbstid, og devisen er at kursisterne så hurtigt som muligt skal bestå deres modultest. Givet at testene repræsenterer laveste sproglige fællesnævner, forringer det kursisternes sproglige kompetencer såvel i bredden som i dybden, og dermed forringes også deres muligheder for at klare sig godt på arbejdsmarkedet og i videre uddannelse, hvilket i øvrigt er sat som et af de overordnede mål med Danskuddannelsesloven af 2003. Denne dobbeltproblematik behandles nærmere af Poul Neergaard i hans artikel i dette nummer. (Se også Geiger og Lund 2010; Wahlgren, Lund og Geiger 2010).

Indfødsretsprøven – en curriculær statslig prøve

Indfødsretsprøven er den officielle betegnelse for den prøve der i folkemunde kaldes for Danskerprøven. Ansøgere til dansk statsborgerskab skal bestå denne prøve for at opnå dansk statsborgerskab. Man undtager dog visse grupper, fx »svensk- og norsktalende ansøgere og dansksindede sydslesvigere«. Ud over denne prøve skal ansøgerne opfylde en del andre betingelser, for eksempel om selvforsørgelse og om danskkundskaber. Danskerprøven skal vise om ansøgerne har kendskab til danske samfundsforhold, dansk kultur og historie.

Prøven, som den har set ud siden 2008, består af 40 spørgsmål, hvoraf 32 skal besvares rigtigt for at ansøgerne består prøven, som de har 45 minutter til at løse. Der findes et særskilt materiale som

forberedelse til prøven: 'Danmark før og nu – læremateriale om historie, kultur og samfundsforhold til indfødsretsprøven'. Det er dog således at fem ud af de 40 stillede spørgsmål ikke er en del af materialets indhold. Det kostede 660,- kr. at aflægge selve prøven i 2009, desuden skal ansøgerne betale 1000 kr. til den politistation hvor de udfylder et ansøgningsskema som er en del af Integrationsministeriets »ansøgningspakke«.

Her følger 10 af de i alt 40 spørgsmål til prøven i 2009. Der er ved hvert spørgsmål angivet tre svarmuligheder:

1. Folketinget vælger en ombudsmand. Hvilken opgave har ombudsmanden bl.a.?
2. Der er 24 byretter i Danmark og én Højesteret. Hvor mange landsretter er der?
3. Hvor stor en andel af den danske befolkning er medlem af mindst én forening?
4. På hvilket af følgende områder har danske virksomheder i særlig grad formået at konkurrere på verdensmarkedet?
5. Hvilken dansk billedkunstner var med til at stifte den internationale kunstnergruppe Cobra, der eksisterede fra 1948 til 1951?
6. En af Danmarks største komponister levede fra 1865 til 1931 og skrev bl.a. operaer, symfonier og sange. Hvad hed han?
7. I anden halvdel af 1800-tallet dannedes en bevægelse, der var kendetegnet ved, at bønderne samarbejdede om indkøb og produktion og delte overskuddet i forhold til hvert enkelt medlems omsætning. Hvad kaldes bevægelsen?
8. Fra 1397 var Danmark, Norge og Sverige i en periode samlet i en union. Hvad kaldtes unionen?
9. Under Napoleonskrigene bombarderede Storbritannien København, så en del af byen brændte ned, og derefter erobrede briterne den danske flåde. Episoden kaldes Københavns Bombardement. Hvornår fandt den sted?
10. I Danmark har både mænd og kvinder valgret til Folketinget. Hvilket år fik danske kvinder valgret til Danmarks daværende parlament, Rigsdagen?

Har Danskerprøven karakter af at være et sabeltigercurriculum? Er sammenkoblingen mellem viden om Kalmarunionen og dansk statsborgerskab at sammenligne med færdigheden i at kunne fange fisk med de bare næver i fortidige samfund?

Vi har i denne artikel argumenteret for, at curriculumbegrebet er relevant i dansk sammenhæng for at beskrive uddannelserne. Vi har beskrevet begrebets relevans, når det handler om de overord-

nede formål med uddannelserne, udformningen af uddannelserne, såvel som indholdet. Mens afsenderen af curriculære tekster er den samme, nemlig Undervisningsministeriet eller Integrationsministeriet, er modtagerne forskellige interessenter. De kan fx være aktører i kommunale forvaltninger, ledere af uddannelsesinstitutioner og lærere. Vi har påvist, at der ikke nødvendigvis er entydige interesser i, hvad curriculum skal danne og uddanne til, fx om det skal inkludere medborgere eller modsat ekskludere dem fra samfundsdeltagelse. Det er derfor, at vi skal tale om curriculum.

Noter

1 Det er dog en alvorlig problematik at omfanget af danskundervisning alene defineres ud fra åremål – 3 år og slut; det indebærer bl.a. at kursister der fx på grund af arbejde ikke har haft mulighed for at modtage undervisning i mere end et fåtal af timer, efter de tre år vil være mærkbart dårligere stillet mht. danskkompetencer, end den kursist der har kunnet følge

1,2 årsværks undervisning. Bl.a. på det punkt afspejler der sig også klare økonomimål i denne danskuddannelse i modsætning til danskuddannelsesloven fra 2000.

2 PD 1 ligger på A2/B1-niveau i forhold til Den Fælles Europæiske Referenceramme (CEFR), PD 2 på B1-niveau, PD 3 på B2-niveau og Studieprøven på C1-niveau.

Litteratur

Benjamin, Herold (1982): *The Saber-Tooth Curriculum*. I Golby, M., Greenwald, J. & West, R. (red.): *Curriculum design*. London: Open University Set Book. (Oversat og genfortalt af Bergthóra Kristjánsdóttir).

Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog, Læring og Evaluering. (2008). Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. Oversættelse af: *The Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). Learning, Teaching, Assessment* (2001). Udgivet af Steering Committee for Education, Language Policy Division. Strasbourg: Council of Europe. 343 sider.

ISBN: 978-87-92 275-37-0. Elektronisk ISBN: 978-87-92 275-38-7. Elektronisk tilgængelig på: www.nyidanmark.dk/sprogcentre

Eisner, Elliot (1994): *The Educational Imagination: On design and evaluation of school programs*. (3rd Ed.). New York: Macmillan.

Geiger, Tinne og Karen Lund (2010): *Integration af indvandrere gennem voksen- og efteruddannelse. En nordisk komparativ undersøgelse*. Danmark. Nordisk Ministerråd. 53 sider.

Kristjánsdóttir, Bergthóra (2006): *Evas skjulte børn*. København: Danmarks Pædagogiske Universitet. Ph.d.-afhandling.

Pinar, William (2002): *Understanding Curriculum*. New York: Peter Lang Publishing.

Wahlgren, Bjarne, Karen Lund og Tinne Geiger (2010): *Integration af indvandrere gennem voksen- og efteruddannelse. En nordisk komparativ undersøgelse. Tværgående analyser og sammenfatninger*. Nordisk Ministerråd. 54 sider.

Netadresser

Danskerprøven, hentet den 5.5. 2010:
<http://politiken.dk/debat/article856005.ece>.

Ny i Danmark, hentet den 5.5. 2010:
<http://www.nyidanmark.dk/da-dk/Medborgerskab/statsborgerskab/indfoedsretsproeve.htm>

Fælles mål II, hentet den 4.5.2010:
<http://www.uvm.dk/Uddannelse/Folkeskolen/Fag%20proever%20og%20evaluering/Faelles%20Maal%202009.aspx?r=1>

Organisering af folkeskolens undervisning af tosprogede elever – en vejledning, hentet den 4.5. 2010:
<http://pub.uvm.dk/2007/organisering/>

Minimumstimetotal i folkeskolen.
Hentet den 4.5. 2010:
http://www.uvm.dk/~media/Files/Udd/Folke/PDFo8/V/2009_2010_vejledende_timefordelingstal_folkeskolen.ashx.

Bekendtgørelse om formål, trinmål og slutmål for folkeskolens fag og fagområder (Fælles mål), hentet den 4.5. 2010:
<https://www.retsinformation.dk/Forms/Ro710.aspx?id=125973>.

Bekendtgørelse om folkeskolens afsluttende prøver (prøvebekendtgørelsen), hentet den 4.5.2010:

<http://www.uvm.dk/Uddannelse/Gymnasiale%2ouddannelser/Love%20og%20regler/Bekendtgørelser.aspx>

Gymnasiale uddannelser, hentet den 4.5. 2010:

<http://www.uvm.dk/Uddannelse/Gymnasiale%2ouddannelser/Love%20og%20regler/Bekendtgørelser.aspx>

Bilag (læreplanen) for tyskfaget m.v. i gymnasiet, hentet den 4.5. 2010:
<https://www.retsinformation.dk/Forms/Ro710.aspx?id=120566#Bil55>
Undervisningsvejledning for tysk fortsættersprog B, hentet den 4.5. 2010:
http://www.uvm.dk/~media/Files/Udd/Gym/PDFo7/Vejledninger/stx/071001_tyskfortsaetter_B_stx_vejledning.ashx.
www.nyidanmark.dk

Bekendtgørelse af lov om danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl. 2003:

<https://www.retsinformation.dk/Forms/Ro710.aspx?id=29023>

Integrationserklæring:
http://www.nyidanmark.dk/da-dk/Integration/integration_af_nyankomne/introduktionsprogrammet/integrationskontrakt_og_erklaering.htm